

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1232>

Geliş Tarihi: 28.02.20178

Kabul Tarihi:10.04.2018

TÜRKİYE’DE GÖÇ OLGUSUNUN TOPLU KONUT UYGULAMALARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: İZMİR EGEKENT-2 ÖRNEĞİ*

Murat YAMAN**
Erdem GÜÇ***

Öz

Ülkemizde, 1980’li yıllardan itibaren yerel yönetimler ve kooperatifler öncülüğünde yaygınlaşmaya başlayan toplu konut uygulamaları ile konut maliyetleri düşürülerek dar gelirlinin ev sahibi olması amaçlanmıştır. Böylece kentsel gelişimi olumsuz etkileyen gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma önlenerek planlı ve bütüncül bir kentleşmenin sağlanacağı ön görülmüştür. Bu çalışmada, Türkiye’de yaşanan göç ve kentleşme toplu konut uygulamaları bağlamında ele alınarak konuya akademik katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Akademik yazında gecekondulaşma, suçluluk, uyum vb. sorunlar çerçevesinde sıkça ele alınan göç ve kentleşme konusu İzmir Egekent-2 Toplu Konut Uygulaması örneğinde ele alınarak toplu konut uygulamalarının bu süreçteki rolü tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Göç, Toplu Konut, İzmir.*

* Bu makale, Erdem Güç tarafından 2017 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda savunulan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Dumlupınar Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü.

*** Yüksek Lisans Öğrencisi, Dumlupınar Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü.

Housing Applications Evaluated In Terms Of Migration Turkey: İzmir Egekent-2 Example

Abstract

Since the 1980s with the application of housing estate through which housing costs have been increased under the leadership of local governments and cooperatives, it has been aimed for the ones who have a low income to own houses as well. Thus, it has been predicted that a planned and totalitarian urbanization will be provided by preventing squatting and illegal housing that affect urban development negatively. In this study, it has been aimed to provide academic contribution through examining migration and urbanization in terms of housing estate. The subject of migration and urbanization, which has been dealt with frequently within the frame of issues such as squatting, guilt, and adaptation etc. in academic literature, is dealt with through the example of Housing Estate Application in İzmir Egekent-2 concerning the role of sample of housing estate application in this process.

Key Words: *Migration, Housing Estate, İzmir.*

1. Giriş

Göç insanlık tarihinin en eski olgularından bir tanesidir. İnsanlık tarihinin hemen hemen her döneminde göç hareketleri meydana gelmiş ve tarihin akışının değişmesinde etkin bir rol oynamıştır. Sanayi devrimi sonrasında kentlerinin yapısında ve üretim işlevinde yaşanan değişimin ardından göçün yönü sanayi kentlerine doğru olmuştur. Nitekim kentleşme ve göçün hızla artmasının ardından, konut sorunu, altyapı yetersizliği ve plansız kentleşme gibi pek çok sorun gündeme gelmeye başlamıştır.

Türkiye açısından değerlendirildiğinde, 1950'li yıllarda yaşanan sanayileşme ve tarımda makinalaşma sürecinin ardından, kırdan kente doğru yönelen göçler görülmeye başlamıştır. Kentlere yönelen göçlerin çok büyük bir kısmı, İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlere doğru gerçekleşmiştir. Kırdan kente yönelen göçlerin belli kentlere yönelik gerçekleşmesi konut sorunu neden olarak gecekondulaşma, kaçak ve izinsiz yapılaşmayı da beraberinde getirmiştir. Kentsel gelişimi olumsuz yönde etkileyen düzensiz ve kaçak yapılaşmanın önlenmesi amacıyla çeşitli yasal tedbirler alınmasına rağmen sonuç alınamamıştır.

Özellikle büyük kentlere yönelen göçler konut ve arsa fiyatlarını arttırarak, düşük ve orta gelir grubu için ulaşılamaz hale getirmiştir. Kent merkezindeki imarlı arsaların bu durumu, kent çevresinde yer alan arazilerin

Türkiye’de Göç Olgusunun Toplu Konut Uygulamaları Bağlamında
Değerlendirilmesi: İzmir Egekent-2 Örneği

imara açılmasını ve buralarda toplu konut uygulamalarının yapılmasını gündeme getirmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında yerle bir olan Avrupa şehirlerinde insanların ivedilikle ev sahibi yapılması amacıyla geliştirilen bu yöntem, Türkiye’de de önemli bir çözüm olarak görülmeye başlamıştır. 1980’li yıllarda çıkartılan yasal düzenlemelerle birlikte, devletin, yerel yönetimlerin ve kooperatiflerin aktif rol oynadığı toplu konut projeleri ile düşük gelir grubunda olanların ev sahibi olması hedeflenmiştir.

1980’li yıllardan sonra toplu konut projeleri giderek önemli bir konut üretim yöntemi haline gelmiştir. Belediye ve kooperatifler öncülüğünde Türkiye’nin pek çok yerinde toplu konut uygulamaları hayata geçirilmiştir. Toplu konut uygulamaları ve toplu konut yasalarından en büyük beklenti, konut maliyetlerini düşürerek gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmayı önleyici etki yapması olmuştur. Dolayısıyla toplu konut uygulamalarıyla kentsel gelişimi olumsuz etkileyen faktörler giderilmeye çalışılmıştır.

2. Göç Kavramı

Göç kavramının tanımı yapılırken genel geçer bir tanıma ulaşmak güçtür. Bu durumun temel nedeni, insanlık tarihinin en eski dönemlerinden günümüze kadar uzanan bir olgu olmasıdır. Gordon Marshall’ın sosyoloji sözlüğünde, “Göç, az veya çok bireylerin ya da grupların sembolik veya coğrafi sınırların ötesine, yeni yerleşim alanları ve toplumlara doğru kalıcı hareketini içerir” olarak ifade edilmiştir (Marshall, 1999: 685). Lee ise göçü “kalıcı veya yarı kalıcı olarak yapılan ikamet değişikliği” olarak tanımlamaktadır (Lee, 1966: 49).

Genel bir tanımlama yapmak istenirse, göç kavramını; Bir veya birden fazla insanın, ekonomik, sosyal ve politik dinamiklerin etkisiyle, mesafesi duruma göre değişkenlik gösteren ve toplumsal açıdan birtakım sonuçlara yol açabilen süreli veya sürekli olacak şekilde yapılan nüfus hareketi olarak tanımlanabilir.

İç göç kavramı ise, ülke sınırları içerisinde yaşanan göçleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Göç kavramında iç ve dış göç ayrımının yapılabilmesi günümüzün egemen devletlerinin ortaya çıkmasıyla mümkün olmuştur (Akgür, 1997: 46).

Modern sanayi toplumları açısından ele alındığında iç göç, insanların kendi iradeleriyle yaşadıkları bölgeden başka bir bölgeye taşınma olayı olarak

tanımlanmaktadır. Fakat bu durum tarım toplumu açısından irdelendiğinde, toprağına bağı köylülerin öz iradesiyle hem barınma alanı hem de ekonomik gelir kaynağından gönüllü olarak kopmasını açıklama noktasında yetersiz kalmaktadır (Tekeli, 2008: 173).

Kentleşmenin ve sanayileşmenin etkisiyle birlikte hız kazanan kırdan kente göç hareketlerinin yanı sıra kentler arasında yaşanan göçlerinde göz ardı edilmemesi gerekir. Kentler arasındaki niteliksel ve niceliksel farklılıklar göç sebebi haline gelebilmektedir. Genel olarak iç göçler, farklı kırsal ve kentsel bölgelerden yola çıkmış olsa da buluşma noktası olan kentleri ve kentleşmeyi doğrudan etkileyen nüfus hareketleridir.

3. Türkiye’de Göç

Türkiye’de göç, tıpkı diğer gelişmekte olan ülkeler gibi Batı’daki göç biçimlerinden farklı şekilde yaşanmaktadır. Sanayileşmesini tamamlamış olan ülkelerde nüfusun düşük doğum ve düşük ölüm oranlarına sahip olması kentlerde nüfus yığılmasını önleyerek kentleşme açısından ortaya çıkabilecek sorunları büyük ölçüde ortadan kaldırmaktadır. Oysa Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yüksek doğum ve düşük ölüm oranlarına (Peker vd., 1997: 3) kent merkezlerine yönelen göçler de eklenince nüfus dengesi kentler aleyhinde bozulmaktadır.

Türkiye’nin modern anlamda göç deneyimiyle tanışması 1950’li yıllara dayanmaktadır (Yalçın, 2004: 109). Türkiye’de yaşanan göçün yönüne bakıldığında, genellikle kırdan kente göç şeklinde gerçekleştiği kabul edilmektedir. Özellikle büyük kentlere doğru yaşanan bu göçlerle birlikte kentlerin yoğunluğu ve kapsamı genişlemektedir (Sencer, 1978: 77-78). Türkiye’de göç yönünün kırdan kente yönelimler göstermesinde kentleşme ve modernleşmeye denk tutulması büyük oranda etkili olmaktadır (Karpat, 2003: 213).

Tablo 1: Nüfusun Yıllara Göre Dağılımı (TÜİK)

Yıl	Toplam Nüfus	İl Ve İlçe Merkezlerinde Nüfus	%	Belde Ve Köylerde Nüfus	%
1927	13.648.270	3.305.879	24,2	10.342.391	75,8
1940	17.820.950	4.346.249	24,4	13.474.701	75,6
1950	20.947.188	5.244.337	25,0	15.702.851	75,0
1960	27.754.820	8.859.731	31,9	18.895.089	68,1
1970	31.391.421	13.691.101	38,5	21.914.075	61,5

Türkiye’de Göç Olgusunun Toplu Konut Uygulamaları Bağlamında
Değerlendirilmesi: İzmir Egekent-2 Örneği

1980	35.605.176	19.645.007	43,9	25.091.950	56,1
1990	40.347.719	33.326.351	59,0	23.146.684	41,0
2000	67.803.927	44.006.274	64,9	23.797.653	35,1
2010	73.722.988	56.222.356	76,3	17.500.632	23,7
2015	74.724.269	72.523.134	92,1	6.217.919	7,9

Türkiye’deki nüfusun il/ilçe ve belde/köy dağılımına (Tablo 1) bakıldığında, Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda nüfusun %75’i gibi büyük bir bölümünün kırsal kesim olarak nitelendirilen belde ve köylerde ikamet ettiği görülmektedir. Özellikle 1990’lı yıllardan itibaren il/ilçe merkezlerinde yaşayan nüfusun önemli ölçüde arttığı ve devam eden yıllarda da büyük bir artış gösterdiği görülmektedir. Tabi burada altı çizilmesi gereken önemli bir nokta, 2008 yılında çıkarılan 5747 Sayılı Yasa ve 2013 yılında çıkarılan 6360 Sayılı Yasalarla birlikte yapılan idari bölünüş değişiklikleriyle birlikte birçok köy mahalle statüsüne geçtiğinden, 2015 yılında il ve ilçe merkezinde yaşayan nüfus %92,1 gibi yüksek bir oranda yansımıştır.

Tablo 2: Yerleşim Yerlerine Göre Göç Eden Nüfus (GNS 1980-2000)

Yerleşim Yeri	1975-1980	1980-1985	1985-1990	1995-2000
Toplam	3 584 421	3 819 910	5 402 690	6 692 263
	(%) 100,00	(%) 100,00	(%) 100,00	(%) 100,00
Şehirden Şehire	1 752 817	2 146 110	3 359 357	3 867 979
	(%) 48,90	(%) 56,18	(%) 62,18	(%) 57,80
Köyden Şehire	610 067	860 438	969 871	1 168 285
	(%) 17,02	(%) 22,53	(%) 17,95	(%) 17,46
Şehirden Köye	692 828	490 653	680 527	1 342 518
	(%) 19,33	(%) 12,84	(%) 12,60	(%) 20,06
Köyden Köye	528 709	322 709	392 935	313 481
	(%) 14,75	(%) 8,45	(%) 7,27	(%) 4,68

Türkiye’de göçün yönüne ilişkin (Tablo 2)’de yer alan veriler bakıldığında, Türkiye’de 1975-1980 yıllarında yaklaşık üç buçuk milyon kişinin göç ettiği görülürken, 1995-2000 yıllarında bu rakam neredeyse ikiye katlanarak yedi milyon rakamına yaklaşmıştır. Yaşanan bu göç olayının yaklaşık %50 civarında olan bölümünün şehirden şehire göç şeklinde gerçekleştiğini görmekteyiz. Bu durumun oluşmasında tıpkı bir önceki (Tablo 2) tablodaki bölgeler arası kentleşme düzeyi farklılığı olduğu gibi, Türkiye’deki şehirlerin gelişmişlik düzeylerinin birbirinden farklı olması etkili olmaktadır.

Köyden köye yönelen göçlerin zaman içerisinde giderek azalması da yine (Tablo:2) içerisindeki dikkat çeken verilerden birisi olmaktadır. Köyden şehire

olan göçlerin yıllar içerisinde %17 civarında istikrarlı bir görüntü sergilediği gözlemlenirken, şehirden köye yönelik göçlerin 1985-1990 yılları arasında düşüş, 1995-2000 yılları arasında tekrar artış gösterdiği görülmektedir.

Günümüz Türkiye'sine bakıldığında, İstanbul, Ankara ve İzmir gibi ilk büyük kentlerin bir dönem gecekondular alanları olan semtlerinin hızla dönüşüme uğradığı ve önceki dönemlere göre daha düzenli bir yapılaşma başladığı görülmektedir (Sağlam, 2006: 40). Nitekim Türkiye'de kentleşme sürecinin de yavaş yavaş sonuna gelmesi ve kentten kente göçün artmasıyla birlikte göç edenler arasındaki farklılıklar ve uyum sorunu gibi konular artık eskisi kadar gündeme gelmemektedir (Tekeli, 2008: 191). Ancak, göç ve kentleşme bağlamında ortaya çıkan konut ihtiyacının halen güncelliğini koruyan bir konu olduğunu söyleyebiliriz.

4. Türkiye'de Göçün Nedenleri

Türkiye'de kırsal ve kent arasındaki farklılıklardan dolayı meydana gelen ikili yapı, özellikle büyük kentlere doğru yönelen göçün ana nedenlerinden birisi olmuştur (Akgür, 1997: 55). Kırsal ve kent arasındaki bu ikili yapının günümüze kadar uzanan süreçte giderek kapandığı görülse de tamamen ortadan katılığı yorumunu yapmak için henüz erken olduğu söylenebilir. Son zamanlarda Anadolu kentlerinde yaşanan gelişme kayda değer düzeylere ulaşmış olsa dahi büyük kentlerin cazibesini halen sürdürdüğü yadsınmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'de yaşanan göçün nedenine yönelik tartışmalar genel olarak, "Kent mi çekiyor?" "Kırsal mı itiyor?" soruları etrafında şekillenmiştir. Hatta bu tartışmalarda kimi zaman taraf bile olunmuştur (Tekeli, 1982: 332). Oysa göçün nedenleri karmaşık ve birden fazla faktörü içinde barındırabilen bir durum olarak değerlendirilmelidir. Everett Lee'nin yaptığı "A Theory of Migration" isimli çalışması (Lee, 1966) göçün sadece bir nedene bağlı olmadığı görüşünü desteklemektedir. Başlangıçtaki yerin sahip olduğu pozitif ve negatif yönleriyle, gidilecek yerin sahip olduğu pozitif ve negatif yönleri sonucunda kişiler göç etme kararı verdiklerini ifade etmiştir. Lee'nin itme- çekme kuramında iki noktanın da kendine ait itici ve çekici özellikleri bulunmaktadır. Yani, göç edilen yer mutlak bir itici etki yapmazken, göç edilecek yer de mutlak bir çekici güce sahip değildir.

Göç genel itibariyle üç etkene bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bu etkenler itici, iletici ve çekici etkenlerdir. Türkiye özelinde bahsedilecek

Türkiye’de Göç Olgusunun Toplu Konut Uygulamaları Bağlamında
Değerlendirilmesi: İzmir Egekent-2 Örneği

olduğunda itici etkenler, kırdaki yaşanan nüfus artışı, traktörün ve diğer tarımsal teknolojilerin gelişmesi, toprağın miras yoluyla parçalanarak bölünmesi ve veriminin azalması gibi nedenler sıralanabilir.

İletici etkenler, ulaşım ve haberleşme alanında yaşanan ilerlemeleri ve imkânları ifade etmektedir. Türkiye’de yaşanan ulaşım ve haberleşme gelişmeleriyle birlikte göç ve kentleşmenin hız kazandığı görülmektedir. Örneğin; 1948 yılında otobüs sayısı 2.198 iken, 1980 yılına gelindiğinde bu sayı 96.707’ye ulaşmıştır. Yine, kamyon sayısına baktığımızda, 1948 yılında 10.596 iken, 1980 yılında 327.181 olmuştur. Taşıma araçlarında yaşanan bu gelişmelere birlikte karayolu sayısının artması, göçü kolaylaştıran bir etki yapmıştır (Özer, 2004: 59). Günümüzde internetin hemen hemen bütün yerlere ulaştığı düşünüldüğünde, artık gidilmek istenen yere ilişkin bilgilere ulaşmanın maliyeti ve zorluklarının geçmiş yıllara oranla azaldığı görülmektedir. Bu bağlamda, haberleşme ve ulaşım alanında yaşanan gelişmelerle birlikte günümüzün iletici faktörlerinin önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Çekici etkenler, genel olarak göç edilen yerin cazip yönleridir. Oraya göç emek isteği yaratan faktörlerin tamamı çekici olarak ifade edilebilir. Göç eden ailelerin, göç ettikleri yerden hem kendileri hem de çocukları için ekonomik, sağlık ve eğitim alanları başta olmak üzere, daha iyi imkânlar sunmasına ilişkin beklentileri bulunmaktadır (Özyakışır, 2013: 18). Nitekim başta büyük kentler olmak üzere, kentlerin sundukları imkânlar ve sosyal çevrenin önemli bir çekici faktör olduğu görülmektedir (Akan & Arslan, 2008: 47-48).

Tablo 3: Yerleşim Yerlerine Göre Göç Eden Nüfus (Genel Nüfus Sayımları 1980-2000)

Göç Etme Nedeni	Göç Eden Nüfus	Oran (%)
İş Aramak-Bulmak	268.400	% 12,2
Tayin ve İş Değişikliği	295.906	% 13,4
Eğitim	498.137	% 22,6
Evlilik- Boşanma	166.284	% 7,5
Sağlık	22.649	% 1,0
Hanedeki Fertlerden Birine Bağımlı Göç	916.761	% 41,5
Diğer	39.115	% 1,8
Bilinmeyen	593	% 0,03
Toplam	2.207.844	% 100

TÜİK'nun 2011 yılında yapmış olduğu ve o yılın verilerini yansıtan Nüfus ve Konut Araştırmasında (Tablo: 3), göç edenlerin göç nedenlerine ilişkin bilgilere bakıldığında, aile fertlerinden birine bağımlı göçün %41,5 gibi yarıya yakın bir orana sahip olduğu görülmektedir. Özellikle ailenin direği olarak görülen babanın vermiş olduğu göç etme kararın sonucunda, bütün aile fertlerinin buna bağlı olarak hareket ettiği düşünüldüğünde kaçınılmaz bir sonuç olduğu söylenebilir. Onu izleyen eğitim nedeniyle göç edenlerin de %22,6 oranına sahip olduğu görülmektedir. Başta üniversite olmak üzere, daha iyi koşullarda eğitim alma isteğinin de önemli bir göç nedeni olduğu görülmektedir. Yine, İş aramak/bulmak %12,2 ve tayin/iş 13,4 değişikliği gibi ekonomik nedenlerinde toplamda %25,6 gibi önemli bir orana sahip olduğunu görebiliriz.

5. Türkiye’de Toplu Konutun Gelişimi

Türkiye’de artan göç ve hızlı kentleşmeye bağlı olarak, kentlerdeki barınma olanaklarının yetersiz kalması sonucunda “konut sorunu” gündeme gelmiştir. Özellikle büyük kentler açısından bir kademe daha zorlaşan sorunun aşılması konusunda, Türkiye’de uygulanan konut politikaları ve toplu konut uygulamaları önemli bir rol oynamaktadır.

Tüm dünyayı saran kapitalistleşme sürecinin Türkiye’deki konut ve arsa fiyatları açısından da önemli etkileri olmuştur. Alt yapının ulaştığı ve imara açık arsalar rant unsuru haline gelerek orta ve düşük gelir grubu için ulaşılamaz hale gelmiştir. Konut ve arsa için oluşan bu tablonun çözümü için arsa değeri yükselmemiş ve kent çevresinde bulunan konutların imara açılması gündeme gelmiştir. Bu durumun uygulanmasına ilişkin ilk örnek olarak İkinci Dünya Savaşı öncesinde Ankara’da konut kooperatifleri aracılığıyla yeni alanlara kurulan konutları gösterebiliriz (Tekeli, 1984: 252-253). Memurların konut sorunun çözümüne ilişkin yapılan bu uygulamanın finansmanı, 1925 yılında çıkarılan 586 Sayılı Yasa ile memurlara kooperatif kurabilmeleri için maaşlarının yarısı kadar olan avanslar ile sağlanmıştır (Keleş, 2012:460). Cumhuriyetin ilk yıllarında Toplu konut uygulamalarının Ankara’da yaygınlaşmasında, başkent olması, işlevinin artması ve bürokrasinin merkezi haline gelerek nüfusunun artması gibi faktörler etkili olmuştur.

1955 sonrasında yaygınlaşan ve en yaygın konut üretim modeli olan yap-satçılığın, maliyetleri ve uzun süren inşaat süreleri nedeniyle mevcut konut ihtiyacını karşılayamamasından dolayı yeni bir konut üretim modeli olan

Türkiye’de Göç Olgusunun Toplu Konut Uygulamaları Bağlamında
Değerlendirilmesi: İzmir Egekent-2 Örneği

“Toplu Konut” uygulamaları ortaya çıkmıştır (Tekeli, 1984: 255). Yapılaşmasını tamamlamış alanlarda meydana gelen arsa sıkıntısı konut alım gücünü ve konuta olan yatırım azalmasına tepki olarak ortaya çıkan Toplu Konut uygulamalarını şu gelişmeler takip etmiştir (TOKİ,1996:1-2);

- Yerel Yönetimlerin kent çevresindeki arsaları imara açması.
- Orta gelirli gruplarının kooperatifleşerek konut edinmesi.
- Yeni bir konut finansman modeli olarak Toplu Konut fonunun kurulması.

1950’lerin sonunda kurulan “İmar ve İskan Bakanlığı”, 1960’larda kurulan DPT ve 1966’da çıkarılan 775 sayılı Gecekondu Yasası konut sorunun çözümüne dair devletin gösterdiği ilk refleksi olmuştur. Bu adımları, Arsa Ofisinin kurulması ve “Kentsel Gelişme Alanları ve Milli Konut Politikası İlkelerinin” yayınlanması izlemiştir. Her ne kadar devlet 1950’lerden sonra göç ve kentleşme sonucunda ortaya çıkan konut sorununun denetlenmesi noktasında adımlar atmış olsa da kentlerdeki mevcut konut sayısını aşan göçler sonucunda kontrol altına alınamamıştır. Dolayısıyla, süreç kente göç edenlerin koyduğu kurallara göre şekillenmiştir (Kartal, 1983: 28). Diğer bir ifadeyle, kente ilk göç edenler, kent merkezine yakın araziler üzerine gecekondu inşa ederek, bu bölgelerde resmi olmayan, yani fiili (de facto) bir şekilde soruna çözüm getirmiştir.

1970’lerin ikinci yarısından sonra taşınmaz malların piyasada çekiciliğinin artması sonucunda, konut üretiminde yap-satçı olarak bilinen kişilere ek olarak büyük ölçekli sermayeye sahip aktörler de söz sahibi olmaya başlamıştır. Bu durumun sonucunda, büyük ölçekli sermaye grupları toplu konut şirketleri kurarak toplu konut projeleri üretmeye başlamıştır. Özellikle 5656 sayılı yasa ile yerel yönetimlerin aktif olarak konut üreticisi kimliği kazanmasının ardından 45 ile 90 m² kullanım alanına sahip toplu konut projeleri giderek yaygınlaşmıştır (Türkçü vd., 1998:18). Bu süreci, 1981 yılında çıkarılan 2487 sayılı Toplu Konut Kanunu ve 3 yıl sonra 2487 sayılı kanunun yerine gelen 2985 sayılı Toplu Konut Kanunun yürürlüğe girmesi izlemiştir.

1980’li yıllardan sonra ki dönemde, 1981-1983 yılları arasında, askeri darbe sonucunda yaşanan ara dönemde yürürlükte olan 2487 Sayılı Toplu Konut Yasası’nı görmekteyiz. Bu yasa 2,5 yıl yürürlükte kalmış ve bekleneni veremediği için eleştirilere maruz kalmıştır. Yoğun eleştiriler sonucunda, 1984 yılının mart ayında yürürlükten kaldırılarak, 2985 Sayılı Toplu Konut Yasası

yürürlüğe girmiştir (Keleş, 2012: 477). Bu dönemden sonra toplu konut uygulamaları giderek yaygınlaşmaya başlamıştır. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ), Belediyeler, Kooperatif ve Birliklerin yanı sıra özel sektörden aktörlerin rol aldığı toplu konut uygulamaları konut sorunun giderilmesinde önemli bir araç haline gelmiştir.

6. Türkiye’de Toplu Konut Üreten Aktörler

Türkiye’de başlıca toplu konut üreticileri TOKİ, yerel yönetimler, kooperatifler ve özel sektördür. Bu dört aktör arasında ön plana çıkan ve Türkiye’nin en büyük konut üreticisi durumunda olan ise Toplu Konut İdaresidir(TOKİ). TOKİ, 1984 yılında yürürlüğe giren 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu ile Toplu Konut Fonunu kullanabilir kabiliyette ve genel idare dışında Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı olarak kurulmuştur. 2001 yılında da yapılan yasal düzenlemelerin ardından Toplu Konut Fonu tamamen kaldırılarak kurumun mali kaynakları bütçeden ayrılan ödeneklerle sağlanmaya başlamıştır. 58. ve 59. Hükümetlerin hayata geçirdiği Acil Eylem Planı ile birlikte 2003’ten itibaren konut yapımına ve kentsel dönüşüme hız verilmiştir. Bu tarihten sonra TOKİ bir takım değişim ve dönüşümler geçirerek önemli bir konut üreticisi haline gelmiştir. Bu kapsamda, kuruma toplamda 64,5 milyon metrekaresel arazi devredilmiş ve yetkisi genişletilmiştir (TOKİ, 2011: 9) 58. ve 59. Hükümet döneminde gündeme gelen Acil Eylem Planı sonrasında güçlenen kurum, 60.,61.,62.,63.,64.,65. Hükümetler döneminde de desteklenmiş ve “Planlı Kentleşme ve Konut Üretimi Seferberliği” etkinlik alanını arttırmıştır. (www.toki.gov.tr, 2018).

Yerel yönetimlerin konut sorunun çözümlünde rol almasına ilişkin ilk örnek 1580 sayılı Belediye Kanunu ile olmuştur. Konut üretimi konusunda daha aktif rol almasına ilişkin görüşler ise 1947 yılında düzenlenen Birinci İdareciler Kongresinde gündeme gelmiştir. 28 Haziran çıkartılan 5228 sayılı Bina Yapımını Teşvik Kanunu ile kongrede gündeme gelen, belediyelerin konut üretiminde rol alması gerektiğine ilişkin fikirlerin bir kısmı yasalaşmıştır. Ancak belediyelerin konut üretiminde ve toplu konut yapımında başlıca bir aktör olması 24 Nisan 1950 tarihinde çıkartılan 5656 yasa ile 1580 sayılı Belediye Kanunu’nda yapılan değişikliklerle mümkün hale gelmiştir. 5656 sayılı düzenleme ile birlikte belediyeler, konut yapmak, arazi satın almak, yapılan konutları satmak, kiralamak ve devretmek gibi yetkilere kavuşmuştur (Tekeli, 1996: 25-27). 2004 yılından sonra, Türkiye’deki yerel yönetim

Türkiye’de Göç Olgusunun Toplu Konut Uygulamaları Bağlamında
Değerlendirilmesi: İzmir Egekent-2 Örneği

mevzuatında birtakım değişimler meydana gelmiştir. Bu bağlamda, 5393 sayılı Belediye Yasası, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Yasası yürürlüğe girmiştir. Çıkarılan bu yasalarla birlikte, yerel yönetimler konut üretimi ve kentsel dönüşümle ilgili geniş yetkilerle donatılmıştır (Yaman, 2012: 164-167).

Kooperatiflerin toplu konut yapımındaki payı ve etkisi devletin uygulamış olduğu politikalara bağlı olarak şekillenmiştir. Özellikle 1981 yılında çıkarılan 2487 sayılı ilk toplu konut kanununda kooperatiflerin desteklenmesi ve öncelikler tanınması bu anlamda önemlidir. Çok kısa bir süre yürürlükte kalmasına karşın toplu konut üretiminde piyasaya canlılık getirmesi açısından bu kanun önemli bir yere sahiptir. 1980’ler boyunca kooperatiflerin ürettiği toplu konutlar ülke genelinde üretilen konutlar içinde önemli bir paya sahip olmuştur. Bu duruma ilişkin en somut örnek; 1980’de kooperatifler aracılığıyla üretilen konutların ülke genelinde üretilen konutların %8.7’lik bölümünü oluştururken, bu oran 1985 yılında %18, 1992-1993 yılları arasında ise %31’e kadar yükselmesidir. 1990’lardan sonra TOKİ’nin toplu konut üretimi içerisindeki etkinliğini arttırması ile birlikte bu oran giderek azalmıştır (Geray, 1999: 90).

Türkiye’de özel sektörün toplu konut yapımında önemli bir aktör olduğunu söylemek güçtür. Ucuz arsa temini, alt yapı hizmetleri ve yapı maliyetlerini düşürücü sübvansiyonlar söz konusu olduğunda, diğer 3 aktör olan TOKİ, yerel yönetimler ve kooperatiflere göre daha dezavantajlı durumdadır. Bu bağlamda, konut üretimi açısından önemli bir yüklenici olmasına rağmen toplu konut üretiminde aynı oranda etkili değildir. Ancak, son dönemde gündeme gelen yeni kamu yönetimi anlayışıyla birlikte, kamu ve özel sektörün iş birliği içerisinde olmasını ön gören yeni yasal düzenlemeler özel sektörün TOKİ ve belediyelerle ortak konut yapımı veya kentsel dönüşüm yapabilmesine imkân tanımıştır. TOKİ ve Emlak Bankası gibi kurumların desteğiyle üretilen konut projeleri günümüzde oldukça yaygın hale gelmektedir. Konut kredisinde faiz indirimi ve taksit gibi pek çok kampanyayla konut üretim piyasası canlandırılmaya çalışılmaktadır. Ancak tüm bu kampanyalara rağmen özel sektör marifeti ile üretilen toplu konut projelerinin fiyat avantajı konusunda TOKİ tarafından üretilen konutlarla kıyaslanamayacağı, yadsınamaz bir gerçektir.

7. İzmir Egekent-2 Toplu Konut Uygulaması Alan Araştırması

Ege-Koop ve Büyükşehir Belediyesi'nin işbirliğiyle gerçekleşen Egekent-2 toplu konut uygulaması, İzmir- Menemen yolu üzerinde yaklaşık 160 dönümlük alana inşa edilmiştir. Toplu Konut Fonu ve Ege-Koop kefaletinde Avrupa Konseyi Sosyal Kalkınma Fonu aracılığıyla sağlanan 6.719.365 dolar sabit faizli kredi ile finanse edilmiştir. Ege-Koop, Projenin reel değerini 88 milyon dolar olarak ifade etmektedir (<http://egekoop.org.tr/egekent-2/>, 2018).

Egekent-2 toplu konut uygulamasının çekirdeğini oluşturduğu bu yerleşim, tamamlandığı 1995 yılından günümüze kadar uzanan süre zarfında hem nüfus hem de kentsel gelişim açısından önemli bir değişim yaşamıştır. Egeken-2 yerleşiminde yapılan alan araştırması sonucunda elde edilen veriler, konunun anlaşılmasında ve Türkiye geneli için yorumlanmasında önemli bir kaynak oluşturmuştur.

8. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Alan araştırmasının amacı, Türkiye'de artan göç ve buna bağlı şekilde artan konut ihtiyacı, başta büyük kentler olmak üzere ülke genelinde kentsel gelişimi olumsuz etkilemektedir. Ortaya çıkan konut sorunu ve kaçak yapılaşma gibi sorunların çözülmesi noktasında atılan adımların başında toplu konut uygulamalarının geldiği görülmektedir. Bu nedenle, Türkiye'nin nüfus yönünden en büyük üçüncü kenti ve en çok göç alan illerden birisi olan İzmir'de yer alan Egekent-2 yerleşiminde alan araştırılması yapılarak durum analiz edilmeye çalışılmıştır.

Alan araştırmasının hipotezleri;

H.1: Egekent-2'de Yaşayanların İzmir'e göç etmesinde ve Egekent-2 semtini tercih etmesinde ekonomik nedenlerin etkisi bulunmaktadır

H.2: Egekent-2'nin bulunduğu konum ve sahip olduğu toplu taşıma imkânları bu semte yerleşmelerinde önemli bir etkidir.

H.3: Egekent-2 Toplu Konut Uygulaması planlı bir kentsel alan oluşturularak orta gelir grubunda yer alan kesimin konut sorununun çözülmesine katkı sağlamıştır.

H.4: Egekent-2'de yaşayanlar bu semtte yaşamaktan büyük oranda memnundur ve İzmir'e göç eden diğer kişilere tavsiye etmektedir.

Alan araştırmasının sınırları, İzmir ili içerisinde yer alan ve Egekent-2 semti olarak bilinen yerleşim yerinde uygulanan anket çalışmasını kapsamaktadır. Araştırmanın evren ve örneklem yönünden sınırını, Egekent-2

Türkiye’de Göç Olgusunun Toplu Konut Uygulamaları Bağlamında
Değerlendirilmesi: İzmir Egekent-2 Örneği

toplu konut uygulamasının tamamlandığı 1995 yılından günümüze kadar uzanan süreç içerisinde, Egekent-2 semtine göç edenler oluşturmaktadır. Gerek çevre halkı, gerekse otobüs, dolmuş, İZ-BAN duraklarında yer alan ismiyle Egekent-2 semti 30 Ağustos Mahallesi ve İstiklal Mahallesi özelinde temsil edilmiştir.

Bu araştırmanın yöntemini, konuya ilişkin daha önce yazılmış kaynakların incelenmesi, anket yöntemi ile verilerin toplanması ve bu verilerin istatistiksel yöntemlerle anlamlı hale getirilmesi oluşturmaktadır. İzmir Egekent-2 yerleşiminde uygulanan anket sonucunda elde edilen verilerin, araştırma hipotezleri çerçevesinde sınanmasıyla birlikte konuya ilişkin çıkarımlar desteklenmiştir.

Tablo 4: Egekent-2’deki Mahallelerin Yıllara Göre Nüfusu (TÜİK ADNKS)

	2010	2013	2016
30 Ağustos Mahallesi	10.813	12.139	14.930
İstiklal Mahallesi	4.405	5.831	8.392

Araştırmanın evreni, Egekent-2’de yaşayan insanları temsil etmesi açısından 30 Ağustos ve İstiklal Mahallelerinden oluşmaktadır. Bu iki mahallede yaşayanların sayısı 2016 yılı itibarıyla TÜİK ADNKS üzerinden elde edilen verilere göre (Tablo 4) 23.322 kişidir. Araştırma kapsamında evreni temsil eden örneklem için 304 kişiye ulaşılmış ve kolayda örnekleme ile anket yöntemi uygulanmıştır. Seçilen 304 kişi, anketin güvenilirliği ve temsil kabiliyeti için genel kabul görmüş olan %95 güven düzeyini karşıladığı için yeterli olarak görülmüştür (Serper, 2010:355-356).

9. Araştırma Bulguları

Araştırma kapsamında elde edilen veriler IBM SPSS 14 ve MS Office 2016 programları yardımıyla tablo ve grafik haline getirilmiştir. Oluşturulan tablo ve grafikler yorumlanarak duruma ilişkin çıkarımlar yapılmıştır.

Tablo 5: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

	Sıklık (Frekans)	Yüzde (%)
Kadın	156	51,3
Erkek	148	48,7
Toplam	304	100,0

Katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımı tablosunda (Tablo 5) yer alan verilere bakıldığında, ankete katılanların %51,3’ü kadın, %48,7’sini erkek

katılımcılar oluşturmaktadır. Çalışmada her iki cinsiyetin de dengeli temsil edildiği görülmektedir.

Tablo 6: Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı

	Sıklık (Frekans)	Yüzde (%)
18 – 25 Yaş	44	14,5
26 – 40 Yaş	110	36,2
41 – 60 Yaş	123	40,5
61 ve Üzeri Yaş	27	8,9
Toplam	304	100,0

Katılımcıların yaşlarına göre dağılımı tablosunda (Tablo 6) yer alan verilere bakıldığında, ankete katılanların %40,5'ini 41-60 yaş, %36,2'sini 26-40 yaş, %14,5'ini 18-25 yaş, %8,9'unu 61 yaş ve üzeri yaş aralığındaki olanların oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 7: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

	Sıklık (Frekans)	Yüzde (%)
İlköğretim	55	18,1
Ortaöğretim	111	36,5
Önlisans	37	12,2
Lisans	89	29,3
Lisansüstü	12	3,9
Toplam	304	100,0

Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımı tablosunda (Tablo 7) yer alan verilere bakıldığında, katılımcıların %36,5'inin orta öğretim, %29,3'ünün lisans, %18,1'ini ilköğretim, %12,2'sini önlisans ve %3,9'unu lisansüstü mezunu kişilerin oluşturduğu görülmektedir. Bu oranlardan yola çıkarak, katılımcıların büyük bir bölümünün ortaöğretim ve lisans mezunu olduğu ifade edilebilir.

Tablo 8: Katılımcıların Çalıştıkları İş/Sektöre Dağılımı

	Sıklık (Frekans)	Yüzde (%)
Kamu Sektörü	78	25,7
Hizmet Sektörü	62	20,4
Sanayi Sektörü	44	14,5
Tarım Sektörü	8	2,6
Ev Hanımı	26	8,6

Türkiye’de Göç Olgusunun Toplu Konut Uygulamaları Bağlamında
Değerlendirilmesi: İzmir Egekent-2 Örneği

Çalışmıyor	15	4,9
Öğrenci	27	8,9
Emekli	44	14,5
Toplam	304	100,0

Katılımcıların çalıştıkları iş/sectöre göre dağılımı tablosunda (Tablo 8) yer alan verilere bakıldığında, %25,7 oranla kamu sektörü ve %20,4 ile hizmet sektörünün ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca, emekli olanlar ve sanayi sektöründe çalışanların %14,5’er orana sahip olduğu görülürken, özellikle tarım sektöründe çalışanların %2,6 ve çalışmayanların %4,9 gibi düşük oranlarda olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 9: Ev Sahibi Olan Katılımcıların Konutlarını Hangi Aşamada Satın Aldıklarına Göre Dağılımları

	Sıklık (Frekans)	Yüzde (%)
Kooperatife Üye Olarak	78	36,7
Önceki Sahibinden	77	36,3
İnşaat Firmasından Tamamlanmış	27	12,7
İnşaat Firmasından İnşaat Halinde	12	5,6
Diğer	18	8,4
Toplam	212	100,0

Katılımcıların konutlarını hangi aşamada satın aldıklarına göre dağılımları tablosunda (Tablo 9) yer alan verilere bakıldığında, Kooperatife üye olarak alanların %36,7, önceki sahibinden alanların %36,3, inşaat firmasından tamamlanmış halde alanların %12,7 oranında olduğu görülmektedir. Bu verilere göre, kooperatife üye olarak alanların ve önceki sahibinden satılanların ön plana çıktığı yorumu yapılabilir.

Tablo 10: Katılımcıların İzmir’e Göç Ettikleri İllere Göre Dağılımı

	Sıklık (Frekans)	Yüzde (%)		Sıklık (Frekans)	Yüzde (%)
İstanbul	19	6,3	Kocaeli	11	3,6
Ankara	20	6,6	Mardin	11	2,6
Erzurum	20	6,6	Kars	8	3,6
Elazığ	12	3,9	Tunceli	11	3,0
Manisa	17	5,6	Bitlis	9	3,3

Aydın	14	4,6	Ardahan	10	3,6
Uşak	12	3,9	Sivas	11	3,3
Kütahya	8	2,6	Diğer İller	10	12,8
Muş	9	3,0	Belirtilmemiş	39	4,3
Erzincan	19	3,6	İzmir Doğumlu	40	13,2
Toplam				304	100,0

Katılımcıların İzmir'e göç ettikleri illere göre dağılımı tablosunda (Tablo 10) yer alan verilere bakıldığında, İstanbul, Ankara ve Kocaeli gibi büyük kentlerden göç edenlerin olması dikkat çekmektedir. Bu durumun yanı sıra, Manisa ve Aydın gibi sınır komşusu olduğu illerden göç edenlerin olduğu görülmektedir. Büyük kentler ve sınır komşusu olan iller dışında, özellikle Erzurum, Elazığ ve Bitlis başta olmak üzere doğu illerinden yoğun göç aldığı bir diğer detay olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 11: Katılımcıların İzmir'e Göç Etme Nedenlerine Göre Dağılımı

	Sıklık (Frekans)	Yüzde (%)
Tayın / Atama	63	20,7
İş Bulmak İçin	73	24,0
Evlilik	23	7,6
Afet	16	5,3
Eğitim	20	6,6
Terör	9	3,0
Ticaret Yapmak	23	7,6
Hane Halkı Fertlerine Bağlı Olarak	30	9,9
Diğer	7	2,3
Belirtilmemiş	40	13,2
Toplam	304	100,0

Katılımcıların İzmir'e göç etme nedenlerine göre dağılımı tablosunda (Tablo 11) yer alan verilere bakıldığında, katılımcıların %24'ünün iş bulmak için göç ettim yanıtı ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, tayin/atama nedeniyle göç edenlerin oranının da %20,7 gibi yüksek bir seviyede olduğu görülmektedir. Genel olarak bu anket çerçevesinde, katılımcıların göç etmesinde ekonomik nedenlerin belirleyici olduğu görülmektedir.

Türkiye’de Göç Olgusunun Toplu Konut Uygulamaları Bağlamında
Değerlendirilmesi: İzmir Egekent-2 Örneği

Tablo 12: Katılımcıların Egekent-2 Semtini Tercih Etmelerindeki En Önemli Neden

	Sıklık (Frekans)	Yüzde (%)
Konut Fiyatlarının / Kiraların Uygun Olması	90	29,6
Akraba ve Arkadaşlarının Tavsiyesi	38	12,5
İşyerime Yakın Olması	78	25,7
Eğitim Olanakları	16	5,3
İş Olanaklarının Fazla Olması	29	9,5
Çevre Düzenlemesi	25	8,2
Güvenli Olması	15	4,9
Diğer	13	4,3
Toplam	304	100,0

Katılımcıların Egekent-2 semtini tercih etmelerindeki en önemli neden tablosunda (Tablo 12) yer alan verilere bakıldığında, katılımcıların %29,6’sı Konut Fiyatlarının/kiraların uygun olması, %25,7’sinin işyerine yakın olması ve %12,5’inin akraba ve arkadaşların tavsiyesi ile tercih ettiği görülmektedir. Elde edilen verilerden yola çıkarak, Egekent-2 semtinin tercih edilmesinde büyük oranda ekonomik nedenlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca, daha önce göç eden aile ve arkadaş çevresinin de bu semte göç edenler üzerinde etkili olduğu da bir diğer önemli bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 13: Katılımcıların Egekent-2 Semtine Göç Ettikten Sonra Karşılaştıkları En Önemli Sorun

	Sıklık (Frekans)	Yüzde (%)
Kent Merkezine Uzak Olması	55	18,1
Sivrisinekler	103	33,9
Çöp Kokusu	37	12,2
Trafik ve Otopark Sorunu	16	5,3
Komşular	24	7,9
Sosyal Olanakların Az Olması	39	12,8
Diğer	6	2,0
Sorunu Bulunmayanlar	24	7,9
Toplam	304	100,0

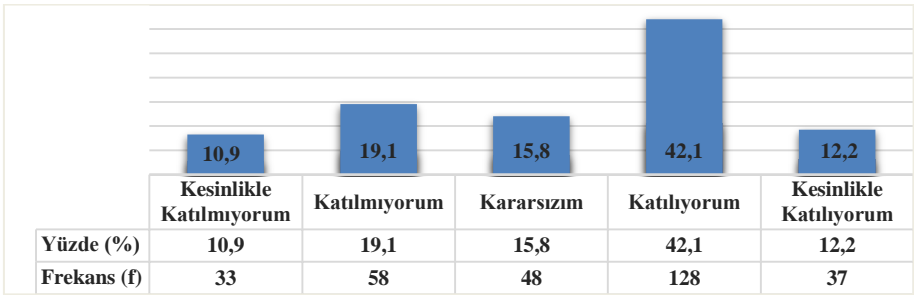
Katılımcıların Egekent-2 semtine göç ettikten sonra karşılaştıkları en önemli sorun tablosunda (Tablo 13) yer alan verilere bakıldığında, katılımcıların %33,9'u sivrisineklere, %18,1'i kent merkezine uzak olmasını, %12,8'i sosyal olanakların az olmasını, %12,2'si harmandalı çöplüğünden gelen kokuyu en önemli sorun olarak görmektedir.

Tablo 14: Katılımcıların Aylık Gelir Durumlarına Göre Dağılımı

	Sıklık (Frekans)	Yüzde (%)
700 TL ve Altı	31	10,2
701 TL – 1400 TL	38	12,5
1401 TL – 3000 TL	133	43,8
3001 – 5000 TL	83	27,3
5001 TL ve Üzeri	19	6,3
Toplam	304	100,0

Katılımcıların aylık gelir durumlarına göre dağılımı tablosunda (Tablo 3.13) yer alan verilere bakıldığında, 1401 TL-3000 TL aralığında gelire sahip olanların %43,8 gibi büyük bir orana sahip olduğu görülmektedir. Onu takip eden 3001TL – 5000TL aralığında gelirse sahip olanların oranı da %27,3 olarak görülmektedir. Katılımcıların gelir durumlarına ilişkin verilere bakıldığında, büyük bir bölümünün orta ve ortanın üstü gelire sahip olduğu yorumu yapılabilir.

Grafik 1: Egekent-2'nin İzmir İli İçerisindeki Konumu Buraya Yerleşenler İçin Önemli Bir Tercih Nedenidir Önermesine İlişkin Yanıtlar

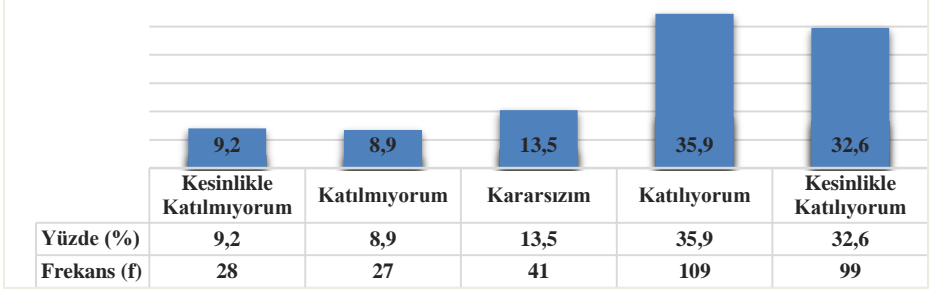

Anket kapsamında elde edilen verilere göre, Egekent-2'nin İzmir ili içerisindeki konumu buraya yerleşenler için önemli bir tercih nedenidir önermesine, katılımcıların %54,3'ü katılırken, %30'unun katılmadığı ve %15,8'inin çekimser kaldığı görülmektedir. Dolayısıyla ankete katılanların

Türkiye’de Göç Olgusunun Toplu Konut Uygulamaları Bağlamında
Değerlendirilmesi: İzmir Egekent-2 Örneği

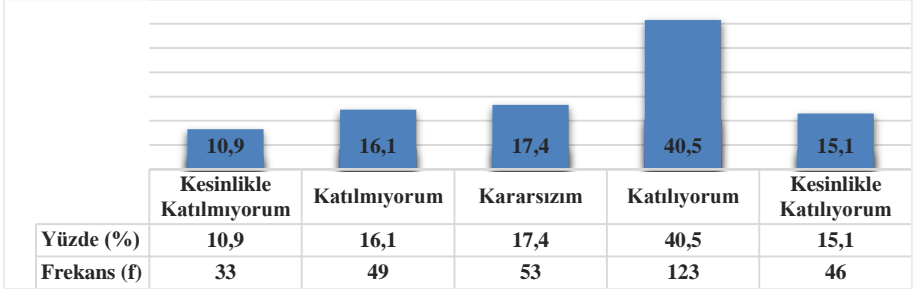
büyük bir bölümü Egekent-2’ye göç edilmesinde İzmir ili içerisindeki konumunun çekici bir faktör olduğunu destekler nitelikte görüş belirtmiştir.

Grafik 2: Egekent-2’nin İZ-BAN (İzmir Banliyö) Güzergâhında Yer Alması Buraya Yerleşenler İçin Önemli Bir Tercih Nedenidir Önermesine İlişkin Yanıtlar

Ankete katılanların, %68,5’i Egekent-2’nin İZ-BAN güzergâhında yer almasının buraya göç edilmesinde önemli bir faktör olduğu önermesine katılırken, %18,1’i bu önermeye katılmadığını belirtmiştir. Nitekim elde edilen bu veriler ışığında, İZ-BAN raylı sisteminin Egekent-2’nin tercih edilmesinde önemli bir faktör olduğu görülmektedir.

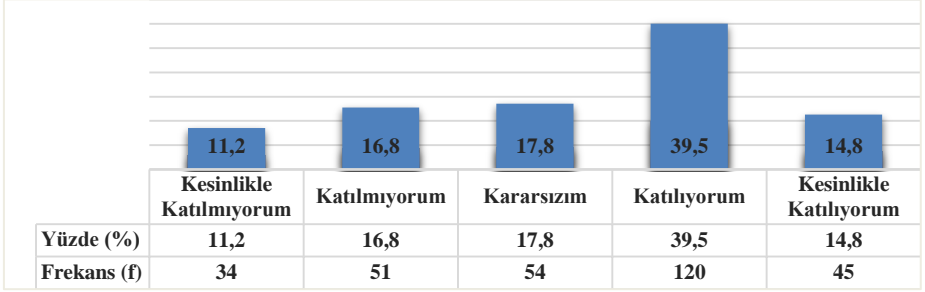
Grafik 3: Egekent-2 Toplu Konut Uygulaması Halkın Barınma Sorununun Çözülmesine Katkı Sağlamıştır Önermesine İlişkin Yanıtlar

Sonuçlara bakıldığında, katılımcıların %55,6’sının Egekent-2 toplu konut uygulamasının barınma sorununun çözülmesine katkı sağladığı önermesine katılırken, %27’sinin aksi yönde görüş belirttiği görülmektedir. Ayrıca, %17,4’lük bir kısmın çekimser kalmıştır. Genel olarak bakıldığında, ankete katılanların büyük bir bölümü Egekent-2 toplu konut uygulamasının halkın

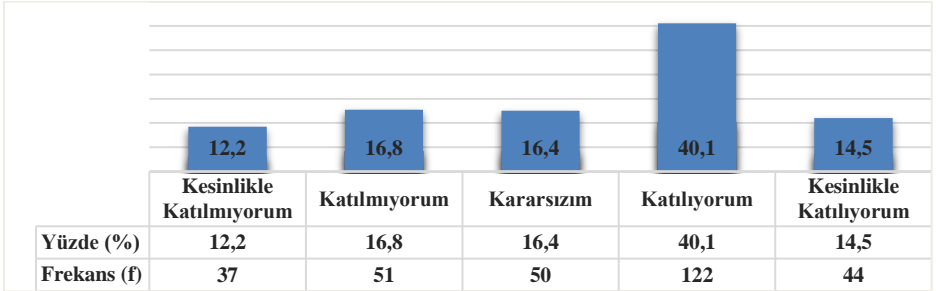
konut edinmesine olanak sağladığı görüşünü destekler nitelikte görüş belirtmiştir.

Grafik 4: Egekent-2 Toplu Konut Uygulaması İle Planlı Bir Kentleşme Meydana Getirilmiş Önermesine İlişkin Yanıtlar

Sonuçlara bakıldığında, katılımcıların %54,3'ü Egekent-2 toplu konut uygulamasıyla planlı bir kentleşme meydana getirildiği görüşüne katılırken, %28'si aksi yönde görüş belirtmiştir. Ayrıca, %17,8'inin kararsız olduğu görülmektedir. Nitekim elde edilen veriler, Egekent-2 toplu konut uygulamasının planlı bir kentleşme meydana getirdiği görüşünü destekler niteliktedir.

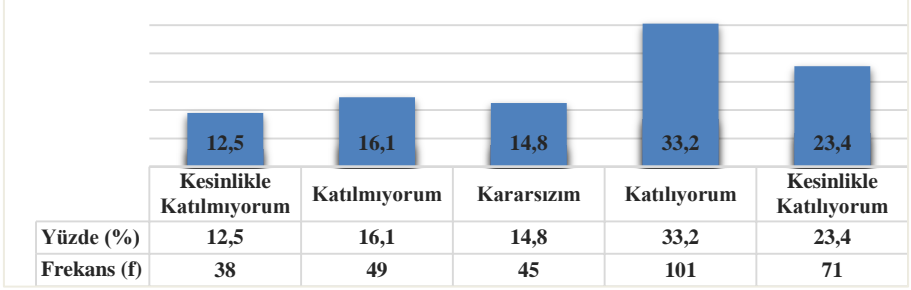
Grafik 5: Egekent-2 Toplu Konut Uygulaması İle Orta Gelirli İçin Ev Satın Alma İmkânı Doğmuştur Önermesine İlişkin Yanıtlar

Sonuçlara göre, katılımcıların % 54,6'sı Egekent-2 toplu konut uygulaması ile orta gelirli için ev sahibi olma imkânı doğduğunu düşünürken, % 29'u aksi yönde görüş belirtmiştir. Genel olarak, elde edilen veriler Egekent-2 toplu konut uygulamasının orta gelir grubuna yönelik olduğu görüşünü destekler niteliktedir.

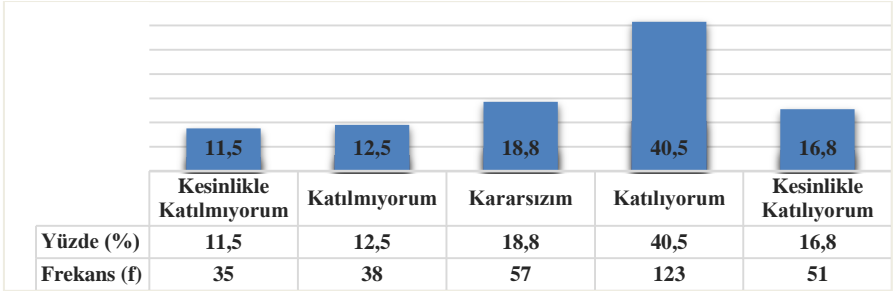
Türkiye’de Göç Olgusunun Toplu Konut Uygulamaları Bağlamında
Değerlendirilmesi: İzmir Egekent-2 Örneği

Grafik 6: Egekent-2 İzmir’e Yeni Göç Edenler İçin İdeal Bir Yerleşim Yeri Olarak Önermesine İlişkin Yanıtlar

Anket çerçevesinde elde edilen verilere bakıldığında, katılımcıların % 56,6’sı Egekent-2’nin İzmir’e yeni göç edenler için ideal bir yerleşim yeri olduğu önermesine katılırken, % 28,6’sının katılmadığı ve % 14’8’inin çekimser olduğu görülmektedir. Genel olarak, katılımcıların büyük bir bölümü İzmir’e göç ile gelenler için Egekent-2 yerleşiminin uygun bir tercih olduğu görüşündedir.

Grafik 7: Egekent-2’de Yaşayanlar Bu Semtten Genel Olarak Memnundur Önermesine İlişkin Yanıtlar

Sonuçlara bakıldığında, katılımcıların %57,3’ü Egekent-2’de yaşayanların genel olarak memnun olduğunu düşünürken, %24’ü memnun olmadığı ve %18,8’inin de kararsız olduğu görülmektedir. Dolayısıyla anket çerçevesinde veriler ışığında, bu semtte yaşayanların çoğunluğunun bu yerleşim yerinden memnun olduğu yorumu yapılabilir.

Sonuç ve Değerlendirme

Gelişen teknoloji ve sanayileşmeyle birlikte göç etmek geçmişe oranla kolay hale gelmiştir. Sanayi devriminden sonra üretim ve hizmet sektörlerinin kalbinin attığı büyük kentler yoğun göç akımlarına maruz kalmaya başlamıştır. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde belli başlı kentlere yönelik meydana gelen göçe bağlı olarak hızlı kentleşme, beraberinde birtakım sorunları da getirmiştir. 1950’li yıllardan itibaren Türkiye’de konut sorunu, gecekondulaşma ve plansız kentleşme gibi sorunların iyiden iyiye hissedilmesiyle, çözüm arayışlarına başlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’da yıkılan kentlerin eski haline gelmesi ve evsiz kalan nüfusun barınma sorununun çözülmesi için toplu konut modeli geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Ülkemizde bu modelin ilk örnekleri, Ankara’nın başkent olmasından sonraki dönemde memurlar için üretilen konutlar olmuştur. Ancak yaygın bir şekilde kullanılması 1980’li yıllarda çıkarılan toplu konut yasalarının yürürlüğe girmesinden sonra olmuştur. Türkiye’deki büyük kentlerin merkezinde yer alan imarlı ve altyapıya sahip olan arazilerin, artan nüfus ve konut talebine bağlı olarak fahiş fiyatlara ulaşması, düşük ve orta gelirli ev sahibi olmasını oldukça zor hale getirmiştir. Bu bağlamda, kent çevresindeki arsalar imara açılarak toplu konut projeleri için ucuz arsa sunulması gündeme gelmiştir. Böylece düşük ve orta gelirli için konut imkanı sağlayarak gecekondulaşma ve kaçak yapılaşmanın önüne geçilmek istenmiştir.

Kamu, yerel yönetimler ve kooperatifler öncülüğünde büyük kentler başta olmak üzere pek yerde uygulanan küçük, orta ve büyük ölçekli toplu konut uygulamalarıyla, göç sonucunda ortaya çıkan sorunlar aşılmaya çalışılmıştır. Ancak toplu konut uygulamalarının sorunun çözümüne ilişkin gösterdiği başarı uygulandığı yerin konumu, üretim şekli, maliyeti, fiyatı ve hedef kitlesine ulaşması gibi kriterlere bağlı olduğundan, her projeden beklenen geri bildirim alınamamaktadır.

Toplu konut uygulamalarının birincil amacı konut sorununun giderilmesi olsa da yeni kentsel alanlar yaratması, bütüncül bir kentsel gelişim sağlaması, zamanla kent merkezine eklenmesi, planlı bir kentleşme sağlaması gibi katkılar sağlaması açısından da üzerinde durulması gereken bir konut üretim modelidir. Özellikle kent merkeziyle bütünleşmesi, toplu konut yöntemiyle oluşan alanların yatakhane kent olarak adlandırılan ve sadece yatmadan yatmaya gidilen konutları tanımlamak için kullanılan konut tipine dönüşmemesi

Türkiye’de Göç Olgusunun Toplu Konut Uygulamaları Bağlamında
Değerlendirilmesi: İzmir Egekent-2 Örneği

için oldukça önemlidir. Toplu konut uygulamalarıyla oluşan yerleşimin yeni bir kentsel alan oluşturması uygulandığı il içerisindeki konumu, kentin ulaşım ağları ile bağlantısı ve kente olan uzaklığının makul olması gibi faktörlere bağlıdır.

Özellikle yoğun göç alan kentler açısından değerlendirildiğinde, toplu konut projeleri ile yapılan konutların büyük önem taşıdığı görülmektedir. Uygun fiyatlı ve başarılı bir konumda uygulanan toplu konutlar, kente yeni göç edenler için ideal yerleşim alanlarıdır. Ev alma durumu olmayan yeni göç edenler için de kent merkezine oranla daha uygun kira fiyatlarıyla tercih edilen yerleşimler olmaları da yine toplu konut uygulamalarının önemli bir özelliğidir.

Bu düşüncelerden hareketle, İzmir Egekent-2 Toplu Konut Uygulaması örneğinde 304 kişiye anket çalışması yapılmış ve çalışma kapsamında ortaya koyulan varsayımlar sınanmıştır. Alan araştırmasında yapılan anket sonucunda, katılımcıların %13,2’sinin İzmir doğumlu olduğu görülürken, %82,5’inin göç ile geldiği tespit edilmiştir.

Araştırma hipotezleri:

•**Hipotez 1:** Egekent-2’de yaşayanların İzmir’e göç etmesinde ve Egekent-2 semtini tercih etmesinde ekonomik nedenlerin etkisi bulunmaktadır.

Hipotezin sınanması için sorulan sorulardan, (Tablo 11: Katılımcıların İzmir’e Göç Etme Nedenlerine Göre Dağılımı), (Tablo 12: Katılımcıların Egekent-2 Semtini Tercih Etmelerindeki En Önemli Neden) elde edilen sonuçlara bakıldığında, İzmir iline ve Egekent-2’ye göç edilmesinde ekonomik nedenlerin ön plana çıktığı açık bir şekilde görülmektedir. Dolayısıyla alan araştırması sonucunda elde edilen bulgular Hipotez 1’i doğrular niteliktedir.

•**Hipotez 2:** Egekent-2’nin bulunduğu konum ve sahip olduğu toplu taşıma imkânları bu semte yerleşmelerinde önemli bir etkidir.

Hipotezin sınanması için sorulan sorulardan, (Grafik 1: Egekent-2’nin İzmir İli İçerisindeki Konumu Buraya Yerleşenler İçin Önemli Bir Tercih Nedenidir Önermesine İlişkin Yanıtlar), (Grafik 2: Egekent-2’nin İZ-BAN (İzmir Banliyö) Güzergâhında Yer Alması Buraya Yerleşenler İçin Önemli Bir Tercih Nedenidir Önermesine İlişkin Yanıtlar), elde edilen sonuçlara bakıldığında Egekent-2’nin İzmir ili içerisindeki konumunun ve sahip olduğu ulaşım imkânlarının göç edenler için çekici faktörler olduğu görülmüştür. Dolayısıyla alan araştırması sonucunda elde edilen bulgular Hipotez 2’yi doğrular niteliktedir.

•**Hipotez 3:** Egekent-2 Toplu Konut Uygulaması planlı bir kentsel alan oluşturularak orta gelir grubunda yer alan kesimin konut sorununun çözülmesine katkı sağlamıştır.

Hipotezin sınanması için sorulan sorulardan, (Tablo 14: Katılımcıların Aylık Gelir Durumlarına Göre Dağılımı), (Grafik 3: Egekent-2 Toplu Konut Uygulaması Halkın Barınma Sorununun Çözülmesine Katkı Sağlamıştır Önermesine İlişkin Yanıtlar), (Grafik 4: Egekent-2 Toplu Konut Uygulaması İle Planlı Bir Kentleşme Meydana Getirilmiştir Önermesine İlişkin Yanıtlar), (Grafik 5: Egekent-2 Toplu Konut Uygulaması İle Orta Gelirliler İçin Ev Satın Alma İmkânı Doğmuştur Önermesine İlişkin Yanıtlar), elde edilen sonuçlara bakıldığında, Egekent-2 toplu konut uygulamasıyla planlı bir kentsel gelişim meydana getirilmiş ve orta gelir grubunda yer alanların konut edinmesine katkı sağlanmıştır. Dolayısıyla alan araştırması sonucunda elde edilen bulgular Hipotez 3'ü doğrular niteliktedir.

•**Hipotez 4:** Egekent-2'de yaşayanlar bu semtte yaşamaktan büyük oranda memnundur ve İzmir'e göç eden diğer kişilere tavsiye etmektedir.

Hipotezin sınanması için sorulan sorulardan, (Grafik 6: Egekent-2 İzmir'e Yeni Göç Edenler İçin İdeal Bir Yerleşim Yeri Önermesine İlişkin Yanıtlar), (Grafik 7: Egekent-2'de Yaşayanlar Bu Semttten Genel Olarak Memnundur Önermesine İlişkin Yanıtlar) elde edilen sonuçlara bakıldığında, Egekent-2'ye göç edenlerin büyük oranda memnun oldukları ve İzmir'e yeni göç edenler için ideal bir yer olduğunu düşündükleri görülmektedir. Dolayısıyla alan araştırması sonucunda elde edilen bulgular Hipotez 4'ü doğrular niteliktedir.

Araştırmadan elde ettiğimiz bulgular ve yorumlardan yola çıkarak, göç bağlamında önemli bir role sahip olan toplu konut uygulamaları için şu öneriler sunulabilir

•Türkiye'de ekonomik faktörlerin göç üzerindeki etkisi göz ardı edilmemeli ve toplu konut uygulamaları orta ve üst gelir grubunun yaşadığı yerler olarak sınırlandırılmamalıdır. Çünkü kente yeni göç eden düşük gelirli için konut üretimi sadece kamuya bırakılmayacak kadar önemli ve üzerinde durulması gereken bir problemdir. Toplu konut projelerinin hedef kitesine ulaşabilmesi için, özellikle kamu eliyle üretilenlerin paylaşımında adam kayırma yapılmamalıdır. Düşük gelir grubu için üretilen toplu konutların, üst gelir grubunun gayrimenkul yatırımına dönüşmesi mutlaka engellenmelidir.

•Toplu konut yerleşimleri, asgari barınma alanı olarak sınırlandırılmamalıdır. Yeni göç eden bireylerin kentten beklentileri

Türkiye’de Göç Olgusunun Toplu Konut Uygulamaları Bağlamında
Değerlendirilmesi: İzmir Egekent-2 Örneği

unutulmamalı ve toplu konut uygulamalarında yan hizmetler sunularak, çekiciliği artırılmalıdır.

•Toplu konut alanlarının konumu seçilirken kentin ulaşım ağlarına bağlantısı ve genişleme alanının bulunması hesaba katılmalıdır. Ayrıca kent merkezine uzaklığının kabul edilebilir mesafelerde olması da yine önemli bir etken olarak göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü toplu konut alanları doğru konumlandırılmadıkları takdirde, kent merkezine eklenemez ve bütüncül bir kentsel gelişim sağlanamaz.

•Toplu konut üretiminin önemli aktörleri olan, TOKİ, yerel yönetimler ve kooperatifler görev paylaşımı ve iş birliğine gitmelidir. Kurumsal anlamda sahip oldukları avantajları bir araya getirmeleri, başta dar gelirler için üretilecek konutlar olmak üzere, pek çok toplu konut projesine önemli katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Akan, Y. & Arslan, İ. (2008). Göç Ekonomisi: Türkiye Üzerinde Bir Uygulama, Ekin Yayınevi, Ankara.

Akgür, Z. G. (1997). Kentleşme, Kentleşme Ve Kentsel Değişim, Ekin Kitapevi, Bursa.

Geray, C. (1999). “2000’li Yılların Eşiğinde Toplumsal Konut, Arsa Ve Kentsel Gelişme Yöneltilerimize Toplu Bakış”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 32, Sayı: 4, Ss. 85-116.

Karpat, K. (2003). Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm, Sönmez, Abdülkerim, (Çev.), İmge Kitabevi, Ankara.

Kartal, K. (1983). Ekonomik Ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme, Yurt Yayınevi, Ankara.

Keleş, R. (2012). Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi, 12.Baskı Ankara.

Lee, E. (1966). “A Theory Of Migration”, Demography, Vol 3, No 1, Pp.47-57.

Marshall, G. (1999). Sosyoloji Sözlüğü, Akınhay, Osman, Kömürcü, Derya (Çev.), Bilim Ve Sanat Yayınları, 8.Baskı, Ankara.

Özer, İ. (2004). Kentleşme, Kentleşme Ve Kentsel Değişim, Ekin Kitabevi, Bursa.

Özyakışır, D. (2013). Göç: Kuram Ve Bölgesel Bir Uygulama, Nobel Yayıncılık, Ankara.

Peker, M., Engin, Ö. & Balkız, B. (1997). Göç, Kentleşme Sorunları Ve Yerel Siyaset: Yeni Eğilimler, Yeni Yaklaşımlar, Saray Kitabevleri, İzmir.

Sağlam, S. (2006). “Türkiye’de İç Göç Olgusu Ve Kentleşme”, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü: Erman Artun Özel Kitaplığı, Sayı: 5, Ss. 33-44.

Sencer, Y. (1979). Türkiye’de Kentleşme, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Serper, Ö. (2010). Uygulamalı İstatistik, Ezgi Kitabevi, 6.Baskı, Bursa.

Tekeli, İ. (1982). Türkiye’de Kentleşme Yazıları: Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar No: 3, Turhan Kitabevi, Ankara.

Tekeli, İ. (1996). Türkiye’de Yaşamda Ve Yazında Konut Sorunun Gelişimi Toki: Konut Araştırmaları Dizisi 2, Odtü Basım İşliği, 2.Baskı, Ankara.

Tekeli, İ. (2008). Göç Ve Ötesi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

TOKİ (2011). Toki Kurum Profili 2010-2011, Finar Kurumsal, Ankara.

TOKİ (1996). Türkiye’de Toplu Konut Uygulamalarının Kentel Gelişmeye Etkileri: Konut Araştırmaları Dizisi No:9, Odtü Basım İşliği, Ankara.

Türkçü, Ç., Hikmet, G., Kaya, İ., Süer, Dürrin, N., O., Sönmez, A. & Günhan, S. (1996). “İzmir’de Göç Ve Kentleşme”, Ege Mimarlık Dergisi, Cit:2, Sayı: 19, İzmir, Ss. 16-20.

Yalçın, C. (2004). Göç Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara.

Yaman, M. (2015). Türkiye’de Kentel Dönüş(Tür)Me Uygulamaları: Sosyo-Politik Bir Yaklaşım, Otorite Yayınları, 2.Baskı, Ankara.

İnternet Kaynakları

EGE KOOP, <http://egekoop.org.tr/egekent-2>, Erişim Tarihi: 8 Şubat 2018.

TOKİ, <http://toki.gov.tr/kurulus-ve-tarihce>, Erişim Tarihi: 17 Ocak 2018.